

О. З. Ключак

ПРИСКОРЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В 1990–1993 рр.

Стаття «Прискорення євроінтеграційних процесів та їхній вплив на формування польської зовнішньої політики в 1990–1993 рр.» висвітлює пріоритети у творенні міжнародної політики Республіки Польща.

Ключові слова: Республіка Польща, зовнішня політика, міжнародні відносини, дипломатія, глобалізаційні процеси

Сьогодні в Україні надалі триває процес творення незалежної зовнішньої політики. Ряд проблем міжнародного характеру безумовно притаманний як українцям, так і полякам. Серед них: вибір пріоритетних напрямів зовнішньої політики, формування доктрини національної безпеки, пошук стратегічних партнерів. Отож, безумовно, існує необхідність детального історичного аналізу кращих здобутків польської дипломатії. Хоча подібна тематика і має місце у ряді праць українських та польських науковців, проте, цілісного дослідження у вітчизняній історіографії поки що немає. На основі комплексного об'єктивного дослідження, метою статті є історичний аналіз трансформації польської дипломатії в контексті новітніх глобалізаційних викликів.

Для не заангажованого написання статті, нами проаналізовано та залучено низку, різних за змістом, нормами та характером, матеріалів. У підготовці роботи надзвичайно корисними стали наукові праці польських дослідників зовнішньої політики, зокрема таких, як К. Щепанік, Р. Кужняр та ін. [1]. Окремо треба відзначити друге, розширене видання двотомника «Впровадження до аналізу закордонної політики РП», під редакцією Р. Стемпловскі [2], та видану 2010 р. академічну монографію Р. Земби – «Головні вектори закордонної політики Польщі після холодної війни» [3]. Чимало матеріалу почерпнуто в аналітичних роботах, статтях, офіційних виступах, заявах, інтерв'ю вітчизняних і польських політичних діячів, високопосадовців, аналітиків, які є надзвичайно цінними першоджерелами для аналізу причин реалізації тих чи інших політичних заходів.

Зазвичай, у мирний час держави такої величини, як Польща, формують свою зовнішню політику під збалансованим впливом внутрішніх і міжнародних (зовнішніх) умов. Геополітична позиція Польщі формувалася через демократичні реформи на тлі глибокої трансформації всієї міжнародної, особливо східно-європейської, системи. Наприкінці 1980-х рр. для Польщі виникла сприятлива ситуація для творення суверенної зовнішньої політики, яка відображала національні прагнення і водночас пришвидшувала зміни у стрімкому та динамічному міжнародному середовищі.

Досліджуючи умови формування новітньої польської зовнішньої політики в контексті міжнародних глобальних подій після 1989 р., безумовно, слід враховувати так зване прискорення європейської інтеграції, що з'явилося із закінченням «холодної» війни.

У той час, коли ерозія політичних систем реального соціалізму була вже непоправною і східний блок розпадався, у Західній Європі інтеграційний процес входив у найвищу фазу. Відповідно до ключових тез

Єдиного європейського акту, країни, що входили до Європейського Співтовариства, керуючись Штутгартською декларацією від червня 1983 р., приступили до створення Європейського Союзу (ЄС) і повноцінного спільного ринку. 1 липня 1990 р. вступили в силу деякі положення про створення Економічного і Валютного союзів, а в жовтні того ж року одинадцять держав на позачерговому засіданні Європейської Ради в Римі схвалили їхній проект.

У середині грудня 1990 р. в Римі розпочали роботу дві паралельні міжурядові конференції. Одна присвячена Економічному і Валютному союзу, інша – політичному. Європейська Рада рекомендувала, щоб обидві конференції завершилися до кінця 1992 р., а саме – до моменту ратифікації Договору держав-членів. Основою для переговорів був французько-німецький проект Ф. Міттерана та Г. Коля, заадресований партнерам листом від 6 грудня 1990 р. [4, 169–184].

Результатом міжнародної конференції у справі політичного союзу стало узгодження проекту Договору про Європейський Союз. Було прийнято пропозиції Люксембурга щодо інституцій Союзу. Ці структури можна порівняти з елементами архітектури давньогрецьких споруд: фронтон і три колони. Фронтальна надбудова – це Рада Європи. Першим і найбільш важливим стовпом було Європейське співтовариство, з новою компетенцією (без слова «економічне»), що охоплювала сфери, які регулювалися установчими договорами 1951 і 1957 рр., у тому числі, враховувалися аспекти Економічного і Валютного союзів, а також положення, що стосувалося європейського громадянства. Обсяг голосування більшістю був збільшений, відтак, важливішою стала роль Європейського парламенту. Другий стовп характеризувався запровадженням спільної зовнішньої і політики безпеки, замінивши попереднє Європейське політичне співробітництво. Третій стовп слугував співробітництву у сфері правосуддя і внутрішніх справ. Дві останні колони базувалися на основі існуючих міжурядових процедур. Такі зобов'язання розглядалися як тимчасові та мали гарантувати державам-членам широкий спектр атрибутів суверенітету й обмежувати роль таких інституцій, як Європейська комісія та Європарламент [5, 52].

Найбільш спірним моментом конференції у справі політичного союзу було підняття питання, чи зможе запропонована спільна зовнішня політика та політика безпеки Європейського союзу, здійснювати оборону, що могло б на практиці вирішити майбутнє Західно-європейського союзу (ЗЄС). За пропозицією Великобританії, остаточно було вирішено, що ЗЄС залишиться окремою організацією, що займатиметься вирішенням військових питань, піднятих ЄС.

Європейська рада на засіданні 9–10 грудня 1991 р. у голландському Маастрихті досягла згоди у справі проекту Договору про Європейський Союз. Надавши йому юридичну форму, міністри закордонних справ і міністри фінансів дванадцяти країн-союзників підписали цей трактат у тому ж Маастрихті 7 лютого 1992 р. У зв'язку з труднощами ратифікації, Договір вступив в силу через десять місяців – 1 листопада 1993 р. З цього дня офіційно існує Європейський Союз.

Паралельно, з поглибленням європейської інтеграції, країни-засновники ЄС заявили про відкритість союзу для нових кандидатів з Центральної Європи. Польща та інші нові демократії регіону намагалися використати цей шанс і вступити до елітного клубу високорозвинених та демократичних країн. Це

створювало сприятливі перспективи для швидкого подолання внутрішньої економічної кризи, модернізації країн і прискорення цивілізаційного розвитку. Оскільки держави-члени ЄС явно обумовили, що прийом нових членів можливий тільки за умови, коли кандидати відповідатимуть високим політичним і економічним критеріям, резолюції Польщі послідовно здійснювати демократичні та ринкові реформи набирали чим раз більшої актуальності. ЄС підтримував кандидатів на нових членів і партнерів за допомогою таких програм, як PHARE (Poland, Hungary Aid for the Reconstruction of the Economy) та TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States).

Крім того, ЄС фінансово підтримував своїх експертів і консультантів, які працювали на межі старого поділу Європи та субрегіональних угруповань. Провідні політики Західної Європи, представники Європейської Комісії, а також впливові радники Білого Дому США висловлювали підтримку у розвитку таких новостворених регіональних структур, як Вишеградський трикутник (з 1993 р. Вишеградська група), Центральноєвропейська Ініціатива (раніше Quadrangone, Pentagonale, Hexagonale), Рада держав Балтійського моря та Чорноморське економічне співробітництво [6, 25–44]. Європейська комісія та Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) надавали фінансову підтримку багатьом проектам, що реалізовувалися зазначеними структурами. ЄС також ініціювало та співфінансувало різні проекти транскордонної співпраці у формі євро регіонів.

Враховуючи викладене та підсумовуючи, слід зазначити, що однозначно, керуючись національними інтересами, Польща, подібно до інших країн Центральної та Східної Європи, з натхненням розпочала шлях європейської інтеграції, чим і підкреслила безпекаційну прозахідну орієнтацію своєї зовнішньої політики.

1. *Polityka zagraniczna RP, 1989–2002 / Red. R. Kuźniar, K. Szczepanik. – Warszawa, 2002.*
2. *Stemplowski R. Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej. – Warszawa, 2007.*
3. *Zięba R. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie. – Warszawa, 2010.*
4. *Zięba R. Współpraca Francji i Niemiec w kształtowaniu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej // Krakowskie Studia Międzynarodowe. – 2006. – № 4.*
5. *Zięba R. Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych. – Warszawa, 2003.*
6. *Zięba R. «Nowy regionalizm» w Europie a Polska // Sprawy Międzynarodowe. – 1992. – № 1–2; Zięba R. Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie. – Warszawa, 2004; Cottey A. Sub-regional Cooperation in the New Europe: Building Security, Prosperity and Solidarity from the Barents to the Black Sea. – Macmillan; Basingstoke, 1999; Cottey A. East-Central Europe after the Cold War: Poland, the Czech Republic, Slovakia and Hungary in Search of Security. – Macmillan; Basingstoke, 1995.*

Klochak O.Z. The acceleration of the integration processes in Europe and their impact on the contemporary of the Polish foreign policy in the 1990–1993th. In the article «The acceleration of the integration processes in Europe and their impact on the contemporary of the Polish foreign policy in the 1990–1993th» the priorities of the creation of the Polish international policy are described.

Key words: Poland, foreign policy, international relations, diplomacy, globalization processes

А. С. Гарбарук

РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА – ПОЛОНІЯ: МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ СПІЛЬНОТИ ІСТОРИЧНОЮ БАТЬКІВЩИНОЮ В УКРАЇНІ

У статті йдеться про особливості позиції Республіки Польща щодо опіки над поляками за кордоном. Окреслено законодавчі акти, що регулюють цей процес. Проаналізовано побудову офіційного механізму підтримки полонії на прикладі громади України. Ключові слова: Республіка Польща, полонія на Сході, закони, польсько-українські відносини

Тема підтримки етнічних громад, які становлять меншість у державах свого поселення, є важливою з огляду на два аспекти. По-перше, такі спільноти можуть стати як містком співпраці, так і джерелом міждержавного протистояння. По-друге, існують загальноприйняті правові стандарти захисту прав людини, складовою яких є права національних меншин.

Республіку Польща, поза сумнівом, можна віднести до країн, що майстерно використовують власні діаспори як потужний засіб впливу, зробивши співпрацю зі співвітчизниками за кордоном наріжним каменем зовнішньої політики. Для неї характерні спланованість, системність, масштабність, інтенсивність, великі обсяги фінансування й належна кадрова забезпеченість. Форми реалізації цієї політики можуть бути різноманітними, засоби і методи для досягнення мети різнитися, залежно від груп і категорій населення, на які впливають, але формуватися винятково в рамках офіційно прийнятої стратегії співпраці.

Відомо, що для забезпечення прав національної меншини потрібні три складові – організованість та активність громади, її готовність до відстоювання власних потреб; відповідна законодавча база країни поселення; підтримка з боку історичної батьківщини [1, 11]. Склалося так, що третій елемент помітно впливає на перші два. Пояснюється це насамперед тим, що наявність або відсутність системного сприяння життєдіяльності меншини зі сторони історичної батьківщини є потужним каталізатором. По-перше, стабільна допомога громаді за кордоном – це фундамент, з якого починається її самоствердження кризь усвідомлення присутності міцної опори. По-друге, продумана політика стосовно власної діаспори є запорукою злагоджених відносин історичної батьківщини із державою проживання, а в результаті – формування прийнятної для обох сторін законодавчої основи у справі врахування прав відповідних національних меншин.

Контакти з польською діаспорою мають для Польщі неабияке значення, адже розглядаються ще й як значний потенціал для створення позитивного іміджу країни у світі. Близько 15 млн поляків проживає поза межами Батьківщини: найбільше у США – 10 млн, а також у Німеччині, Бразилії, Франції, Канаді, Росії, Білорусі, Казахстані, Україні тощо. Зв'язками Польщі з польськими громадами зарубіжжя займається Сенат – верхня палата польського парламенту. У його бюджеті на різні програми допомоги співвітчизникам передбачено окрему статтю видатків.

Нормативно-правова база відносин Польщі з діаспорою базується на положенні Республіки Польща, за якою поляки, котрі проживають поза межами країни, мають право на вільний в'їзд і поселення в Польщі [2]. Конкретизація законодавства в цьому напрямі вимагала насамперед регулювання питань реєстрації та отримання громадянства. Для окремої групи поляків, найбільше скриджених у минулому (до яких у